

TOLSTOI

LEU

Hagi Murad

Traducere din limba rusă și note
de Ana-Maria Brezuleanu

POLIROM
2020

Mihail Semionovici Voronțov, fiul ambasadorului rus în Anglia, fusese crescut acolo și avea o educație europeană, lucru rar la acea vreme pentru un demnitar rus. Era un om ambițios, blând și binevoitor cu inferiorii și un curtean rafinat cu superiorii. Nu înțelegea viața trăită în afara puterii și a supunerii. Dobândise cele mai înalte grade și decorații și era socotit un militar iscusit, chiar învingătorul lui Napoleon la Krasnoe. În 1851, trecuse de șaptezeci de ani, dar era încă verde, se mișca sprinten și, mai cu seamă, își păstrase agerimea unei inteligențe subtile și agreabile, folosită pentru a-și menține puterea și pentru a-și afirma renumele pretutindeni. Era stăpînul unei averi uriașe – a lui și a soției, contesa Branitkaia – și mai primea și o leafă consistentă în calitate de guvernator general. O mare parte din venituri le cheltuia pe construcția unui palat și a unui parc pe coasta meridională a Crimeii.

În seara zilei de 7 decembrie 1851, la palatul lui din Tiflis sosi o troică din care coborî un curier. Obosit și negru de praf, ofițerul care aducea din partea generalului Kozlovski vestea că Hagi Murad se predase rușilor trecu pe lângă santinele, după ce-și dezmoști puțin picioarele, și urcă pe peronul larg al intrării palatului rezidențial. Era ora șase seara și Voronțov se pregătea să la masa, cînd i se raportă sosirea curierului. Voronțov îl primi fără zăbavă și astfel întîrzie cîteva minute la masă. Cînd apăru în salon, invitații – vreo treizeci la număr, unii așezați în jurul prințesei Elisabeta Ksaverievna, alții în picioare în grupuri lângă ferestre – se întoarseră cu fața spre cel care tocmai intrase. Voronțov purta, ca de obicei, o tunică militară neagră cu contraepoleți și o cruce albă la gît. Fața lui șireată, proaspăt rasă, arbora un zîmbet

plăcut, în timp ce ochii lui mijiti îi priveau pe cei adunați în încăpere.

Intră cu pași ușori și grăbiți, scuzându-se în fața doamnelor că întârziase, îi salută pe bărbați și, apropiindu-se de prințesa gruzină Manana Orbeliani – o femeie de o frumusețe orientală, înaltă și trupeșă, de vreo patruzeci și cinci de ani –, îi oferi brațul ca s-o conducă la masă. Prințesa Elisabeta Ksaverievna îi dădu brațul unui general roșcovan cu mustățile țepoase, care era în trecere prin oraș. Prințul gruzin îi oferi brațul contesei Choiseul, prietena prințesei. Doctorul Andreevski, aghiotanții și ceilalți, unii însoțind doamne, alții nu, o porniră în urma celor trei perechi. Valetii, în livrea, cu ciorapi și pantofi în picioare, trăgeau mai deoparte scaunele și apoi le apropiau de masă pentru fiecare persoană care se așeza. *Maitre d'hôtel* turna solemn supa aburindă dintr-un castron de argint.

Voronțov se așază la mijlocul mesei lungi, iar soția sa, prințesa Voronțova, luă loc vizavi, alături de general. În dreapta lui ședea frumoasa Orbeliani, iar la stînga – o prințesă gruzină ce zîmbea tot timpul, o tinără grațioasă, oacheșă, cu obraji rumeni și împodobită cu bijuterii strălucitoare.

— *Excellentes, chère amie*, răspunse Voronțov la întrebarea prințesei ce fel de vești primise prin curier. *Simon a eu de la chance*¹.

Și începu să povestească, în așa fel ca toți cei de la masă să audă uluitoarea noutate – doar pentru el nu era chiar o noutate, căci tratativele se duceau de multă vreme – că faimosul Hagî Murad, cel mai curajos ofițer al lui Șamil, se predase rușilor și urma să fie adus la Tiflis astăzi sau mâine.

---

1. Excelente, prietenă dragă. Simon a avut noroc (în fr., în orig.).

Toți mesenii, chiar și tinerii, aghiotanții și funcționarii – care se aflau la cele două capete ale mesei și care pînă în clipa aceea se amuzaseră de ceva, sporovăind între ei cu voce scăzută – tăcură, ascultînd cu atenție.

— Dar dumneata, generale, l-ai întilnit pe acest Hagi Murad? îl întrebă prințesa pe vecinul ei, generalul roșcovan, cu mustața țepoasă, cînd prințul termină ce avea de spus.

— Nu doar o dată, prințesă.

Și generalul povesti cum în 1843, după ce muntenii cuceriseră fortul Guerguebil, Hagi Murad se ciocnise cu detașamentul generalului Passek¹ și cum îl ucisese pe colonelul Zolotuhin aproape sub ochii lor.

Voronțov îl asculta pe general cu un zîmbet binevoitor, vizibil mulțumit că acesta intrase în conversație. Dar deodată fața lui Voronțov căpătă o expresie absentă și abatută.

Pus pe vorbă, generalul începuse să povestească despre o altă întilnire cu Hagi Murad.

— El este acela, spuse el, Excelența Voastră precis își amintește, care, în „expediția pesmeților”², a pus la cale o ambuscadă în timpul operației de salvare.

— Unde? întrebă Voronțov, mijindu-și ochii.

Ceea ce viteazul general numea „operație de salvare” era acea întimplare nefericită din campania de la Dargo, cînd într-adevăr ar fi pierit întreg detașamentul, inclusiv prințul Voronțov care-l conducea, dacă nu le-ar fi venit în ajutor alte

---

1. Diomid Vasilievici Passek (1808-1845), erou al Războiului Caucazului, ucis în luptele de acolo.

2. Poreclă dată de soldați expediției de la Dargo din 1845, de sub conducerea lui Mihail Semionovici Voronțov, pornită pentru a aduce în Dargo un transport de alimente și muniții, absolut necesar trupelor rusești.

trupe. Toată lumea știa prea bine că acea campanie sub comanda lui Voronțov, în care rușii pierduseră mulți oameni, uciși sau răniți, și câteva tunuri, fusese un episod rușinos și, de aceea, în prezența lui Voronțov se vorbea despre campania aceasta doar în termenii pe care prințul îi folosise în raportul său către țar, unde era numită o strălucită faptă de arme a trupelor rusești. Iar expresia „operație de salvare” arăta limpede că lupta de la Dargo nu fusese „o strălucită faptă de arme”, ci o greșală care costase multe vieți omenești. Toți înțelegeau prea bine lucrul acesta, însă unii se prefăceau că nu observă sensul cuvintelor generalului, alții așteptau speriați să vadă ce-o să urmeze, iar câțiva zâmbeau aruncându-și priviri cu subînțeles.

Doar generalul roșcovan, cu mustața țepoasă, nu sesiza nimic și, furat de istorisirea lui, răspunse liniștit:

— Atunci, în timpul operației de salvare, Excelența Voastră.

Prins de subiectul lui favorit, generalul povesti amănunțit cum „acest Hagî Murad tăiase cu atîta dibăcie detașamentul în două, încît dacă n-ar fi intervenit operația de salvare – părea că-i place grozav să repete cuvintele «operația de salvare» –, ne-ar fi rămas tuturor oasele acolo, pentru că...”

Generalul nu apucă să-și ducă vorba pînă la capăt, pentru că Manana Orbeliani, dîndu-și seama despre ce se întîmplă, îl întrerupse întrebîndu-l dacă s-a instalat destul de confortabil la Tiflis. Mirat, generalul se uită la toți ceilalți, inclusiv la aghiotantul său care îl scruta din capătul mesei cu o privire plină de înțeles, și într-o clipă pricepu totul. Uitînd să mai răspundă prințesei, amuți, se încruntă și începu să mînince în grabă, pe nemes-tecate, delicatesele din farfuria sa, fără să le vadă sau să le simtă gustul.

Toți tăceau stingheriți. Situația jenantă o salvă un prinț gruzin, care ședea vizavi de prințesa Voronțova, prost ca noaptea, dar neobișnuit de rafinat și abil în a-i linguși pe ceilalți. Ca și cum n-ar fi observat nimic, el începu să povestească cum a răpit-o Hagi Murad pe văduva lui Ahmed, hanul Mehtulei:

— A intrat noaptea în sat, a înșfăcat ce-i trebuia și apoi a dispărut în galop cu oamenii lui.

— Dar la ce-i trebuia tocmai femeia asta? întrebă prințesa.

— Era dușmanul bărbatului ei, l-a tot urmărit, dar pînă în clipa morții hanului n-a izbutit să dea de el, așa că s-a răzbunat pe văduva lui.

Prințesa îi traduse în franceză vechii sale prietene, contesa Choiseul, care stătea lîngă prințul gruzin.

— *Quelle horreur!*¹ rosti contesa, închizînd ochii și clătînd din cap.

— O, nu, o contrazise Voronțov zîmbînd, mi s-a spus că s-a purtat ca un adevărat cavalier cu ostacul și mai tîrziu i-a dat drumul.

— Da, a fost răscumpărată.

— Bineînțeles, totuși a dat dovadă de noblete.

Cuvintele prințului dădură tonul altor povești despre Hagi Murad. Mesenii înțeleseseră că în măsura în care or să-i acorde mai multă importanță lui Hagi Murad, vor fi mai pe placul prințului.

— Omul acesta are un curaj uimitor. E o persoană remarcabilă.

— Cum să nu? În 1849 a năvălit ziua în amiaza mare în Temir-Han-Şura și a prădat dughenele negustorilor!

Un armean aşezat la capătul mesei, care se găsea în acea vreme în Temir-Han-Şura, povesti amănunțit această ispravă a lui Hagi Murad.

---

1. Ce oroare! (în fr., în orig.)

Una peste alta, mai tot timpul s-a vorbit doar despre el. Care mai de care se grăbea să-i laude vitejia, agerimea minții și mărinimia. Cineva povesti cum ordonase Hagi Murad să fie uciși douăzeci și șase de prizonieri. Însă pînă și acest fapt a fost primit cu replica obișnuită:

— Ce să-i faci? *À la guerre comme à la guerre.*¹

— E un om mare, nimic de zis.

— Dacă s-ar fi născut în Europa, ar fi ajuns poate un alt Napoleon, spuse prințul gruzin cel prost, care avea darul lingușirii.

Știa prea bine că orice aluzie la Napoleon îl făcea plăcere lui Voronțov, care purta crucea albă la gît ca recompensă pentru o victorie asupra împăratului francez.

— Ei, dacă nu un Napoleon, atunci măcar un brav general de cavalerie, spuse Voronțov.

— Dacă nu un Napoleon, atunci un Murat².

— Mai ales că numele lui e Hagi Murad.

— Dacă Hagi Murad e de partea noastră, a venit sfîrșitul lui Șamil, își dădu cu părerea cineva.

— Ei simt că acum (acest „acum” însemna: sub comanda lui Voronțov) n-au cum să reziste, zise altcineva.

— *Tout cela est grace à vous*³, spuse Manana Orbeliani.

Prințul Voronțov se străduia să domolească valurile de linguşire care începuseră să-l potopească. Totuși îl făceau plăcere, așa că după masă, cînd își conduse doamna în salon, era cît se poate de binedispus.

În salon, în timp ce se servea cafeaua, prințul era deosebit de amabil cu toată lumea și, apropiindu-se

---

1. La război ca la război (în fr., în orig.).

2. Joachim Murat (1767-1815), Mare Duce de Clèves și Berg, mareșal al Imperiului Francez și rege al Regatului celor două Sicilii din 1808 la 1815.

3. Toate acestea vi se datorează (în fr., în orig.).